

ČESKÁ REPUBLIKA
ROZSUDEK
JMÉNEM REPUBLIKY

Nejvyšší soud České republiky rozhodl v senátě složeném z předsedy JUDr. Pavla Pavlíka a soudců JUDr. Pavla Vrchy a JUDr. Lubomíra Ptáčka, Ph.D., ve věci vyšetřované R. H., narozené , bytem v , zastoupené opatrovnící L. B., narozenou dne , bytem v , a opatrovníkem pro řízení Mgr. Ing. Markem Luhanem, advokátem se sídlem v Lysé nad Labem, Masarykova 1250/50, za účasti navrhovatele Domova pro osoby se zdravotním postižením v , se sídlem , a za účasti Okresního státního zastupitelství v Chebu, o navrácení způsobilosti k právním úkonům, vedené u Okresního soudu v Chebu pod sp. zn. 19 P 36/2000, o dovolání vyšetřované proti rozsudku Krajského soudu v Plzni ze dne 23. května 2012, č.j. 18 Co 562/2011-247, takto:

Rozsudek Krajského soudu v Plzni ze dne 23. května 2012, č.j. 18 Co 562/2011-247, se **zrušuje**, a věc se v tomto rozsahu vrací tomuto soudu k dalšímu řízení.

O d ů v o d n ě n í :

Okresní soud v Chebu rozsudkem ze dne 1. září 2000, č.j. 19 P 36/2000-141, výrokem I. zrušil zbavení způsobilosti vyšetřované k právním úkonům o němž před tím rozhodl Okresní soud v Tachově rozsudkem ze dne 29. prosince 1986, č.j. Nc 241/86-13. Výroky II. III. IV. a V. rozhodl o zproštění funkce opatrovníka vyšetřované a ustanovení nového

opatrovníka a o oprávněních a povinnostech opatrovníka. Výroky VI. a VII. rozhodl o náhradě nákladů řízení a náhradě nákladů řízení placených státem. Soud prvního stupně věc posoudil ve smyslu ustanovení § 10 odst. 1 a 3 občanského zákoníku (dále jen „obč. zák.“) a přihlédl i k čl. 26 Úmluvy o právech osob se zdravotním postižením vyhlášené pod č. 10/2010 Sb. m.s. (dále jen „úmluva“), podle které jsou smluvní strany úmluvy povinny přijmout účinná a vhodná opatření, mimo jiné prostřednictvím vzájemné podpory osob v rovnocenné situaci, aby umožnily osobám se zdravotním postižením dosáhnout a udržet si co nejvyšší úroveň samostatnosti, uplatnit v plné míře tělesné, duševní, sociální a profesní schopnosti a dosáhnout plného začlenění a zapojení do všech aspektů života společnosti. Ze znaleckého posudku vzal soud za prokázané, že vyšetřovaná trpí i nadále duševní poruchou – mentální retardací, a to na pomezí lehkého až středně těžkého postižení. Tato porucha je neléčitelná, trvalá a neměnná. Dále zjistil, že vyšetřovaná je klientkou navrhovatelky, pobývá v jejím zařízení, kde je zaměstnána na částečný úvazek jako prادلena. Je aktivní uživatelkou sociálních služeb, je připravována na provádění nákupů spotřebního zboží, přípravu jídel, cestování apod. Na základě pohovoru s vyšetřovanou má soud za prokázané, že je schopna obsahově posoudit potřebu jednotlivých druhů potravin pro každodenní potřebu, chápe význam položených otázek a dokáže na ně odpovídajícím způsobem přiměřeně reagovat, postupně dochází k rozvoji sociálních dovedností vyšetřované bez ohledu na zjištěné postižení jejích rozumových schopností a v současné době se dokončuje její přestěhování do nájemního bytu. Konstatoval tak, že ve smyslu ustanovení § 10 odst. 1 obč. zák. vyšetřovaná i nadále trpí duševní poruchou trvalého rázu, pro kterou by byly podmínky (posuzováno textem občanského zákoníku) pro zbavení způsobilosti vyšetřované k právním úkonům splněny. Právní normu však podle soudu nelze vykládat izolovaně od celého právního řádu, ale v souladu se zásadou přiměřenosti užití omezujícího opatření vždy posuzovat, jak se faktické postižení člověka projevuje v jeho každodenním životě a zda jej vůbec prakticky omezuje i ohrožuje. O nutnosti aplikace podle zásady přiměřenosti judikoval Ústavní soud ČR v nálezu ze dne 18. srpna 2009, sp. zn. I. ÚS 557/09. Ústavní soud v nálezu poskytuje přímý návod testu proporcionality při rozhodování o způsobilosti fyzické osoby k právním úkonům, který spočívá v následujících krocích: *a) Je sledovaný cíl legitimní? Je sledován a prosazován cíl nezbytný ve svobodné demokratické společnosti? b) Je dáno racionální spojení mezi cílem a prostředky vybranými k jeho prosazení? c) Existují alternativní způsoby dosažení cíle, jejichž využití by učinilo zásah do základního práva méně intenzivní, popř. jej zcela vyloučilo?*

Soud prvního stupně ve zmíněném rozhodnutí uvedl, že za použití této zásady přiměřenosti je zřejmé, že vyšetřovaná se aktivně účastní všech potřebných programů na rozvoj své osobnosti a spolupracuje prakticky ve všech možných oblastech svého života s poskytovateli sociálních služeb a s opatrovníkem, členem její rodiny. Tyto objektivní okolnosti spolu se zjištěným subjektivním stupněm postižení prakticky vylučují, aby byl takto ohrožen veřejný zájem na ochraně práv samotné vyšetřované. V případě neočekávaného excesu, který by mohl nastat nepředvídaným právním úkonem, k němuž vyšetřovaná subjektivně nebude schopna, je díky ustanovení § 38 odst. 2 obč. zák. zajištěna absolutní neplatnost takového úkonu. Soud dále posoudil způsobilost vyšetřované podle výsledku jejího rozhodování, podle tzv. funkčního testu, přičemž uvedl, že nebylo zjištěno žádné rozhodnutí vyšetřované, které by vyžadovalo formální zbavení její způsobilosti.

K odvolání Okresního státního zastupitelství v Chebu Krajský soud v Plzni usnesením ze dne 4. května 2011, čj. 18 Co 467/2010-176, rozsudek soudu prvního stupně ve výrocích I., IV., V., VI. a VII. zrušil a v tomto rozsahu věc vrátil soudu prvního stupně k dalšímu řízení. Ztotožnil se se skutkovými zjištěními provedenými soudem prvního stupně přičemž konstatoval, že z důkazů provedených soudem prvního stupně vyplývá, že oproti

době, kdy bylo rozhodováno o zbavení způsobilosti k právním úkonům vyšetřované došlo ke změnám v její schopnosti k řadě běžných právních úkonů, takže podmínky pro její úplné zbavení způsobilosti k právním úkonům nadále naplněny nejsou. Odvolací soud se identifikoval se stanoviskem okresního státního zastupitelství, že vzhledem ke zdravotnímu postižení vyšetřované je nadále namístě určité omezení ve způsobilosti k právním úkonům vyšetřované, a to i s ohledem na právní jistotu ve specifických právních vztazích, v nichž by mohlo dojít k ohrožení práv třetích osob. Odvolací soud pak soud prvního stupně zavázal, aby zvážil v jakých oblastech vyšetřovaná není schopna odpovídajících právních úkonů, přičemž podle odvolacího soudu by zřejmě připadlo v úvahu hospodaření s vyšší finanční částkou.

Okresní soud v Chebu v průběhu dalšího řízení rozsudkem ze dne 9. září 2011 č.j. 19 P 36/2000-206, výrokem I. změnil zbavení způsobilosti vyšetřované k právním úkonům provedené rozsudkem Okresního soudu v Tachově ze dne 29. prosince 1986, č.j. Nc 241/86-13, tak, že vyšetřovaná není schopna samostatně činit pouze takové právní úkony, jejichž předmětem je majetková hodnota převyšující částku 5.000,- Kč. Výrokem II. rozhodl, že opatrovník vyšetřované je oprávněn ke všem právním úkonům, v jejichž provádění je vyšetřovaná v důsledku výroku I. omezena, výrokem III. rozhodl, že opatrovník vyšetřované je oprávněn být přítomen při všech právních úkonech činěných vyšetřovanou a je dále oprávněn zastupovat vyšetřovanou při těch právních úkonech, které jsou prováděny v souvislosti s osobním stavem vyšetřované, její osobností anebo ochranou jejího zdraví. Právní úkon podle tohoto výroku opatrovník nesmí provést proti vůli vyšetřované. Výrokem IV. stanovil pod písmeny a) až d) povinnosti opatrovníka. Výroky V. a VI. rozhodl o náhradě nákladů řízení a náhradě nákladů řízení placených státem.

Vázán výše uvedeným právním názorem odvolacího soudu dospěl soud prvního stupně ve vztahu k duševní poruše vyšetřované (i na základě doplněného dokazování) ke stejným skutkovým zjištěním, jako při vydání předchozího rozhodnutí. Přihlédl opětovně k ustanovením § 10 odst. 1 obč. zák. i k čl. 26 Úmluvy o právech osob se zdravotním postižením vyhlášené pod č. 10/2010 Sb. m.s. (dále jen „úmluva“), pak uvážil, že vyšetřovaná i v současné době trpí duševní poruchou trvalého rázu, pro kterou je zjevně schopna činit jen některé právní úkony. Konstatoval, že nutnost aplikace tohoto ustanovení obč. zák. podle zásady přiměřenosti připomněl též Ústavní soud České republiky ve svém nálezu ze dne 18. srpna 2009, sp. zn. I.ÚS 557/09. Soud prvního stupně uvedl, že závazným právním názorem v tomto případě je aplikace ustanovení § 10 odst. 2 obč. zák. na zjištěný skutkový stav, a to ve vztahu k majetkovým úkonům vyšetřované. Vyšel přitom ze znaleckého posouzení duševního stavu vyšetřované a z dalších zjištění učiněných v řízení, ze kterých dovodil, že vyšetřovaná je schopna samostatně hospodařit s částkou dosahující hodnoty 5.000,- Kč. Současně však konstatoval, že nebylo prokázáno reálné ohrožení práv třetích osob chováním vyšetřované. Vyšetřovaná se aktivně účastní všech potřebných programů na rozvoj své osobnosti a spolupracuje prakticky ve všech možných oblastech svého života s poskytovateli sociálních služeb a s opatrovníkem, členem její rodiny. Tyto objektivní okolnosti spolu se zjištěným subjektivním stupněm postižení prakticky podle soudu vylučují, aby byl také ohrožen veřejný zájem na ochraně práv samotné vyšetřované. V případě neočekávaného excesu, který by mohl nastat nepředvídaným právním úkonem, k němuž vyšetřovaná subjektivně nebude schopna, nebo který bude učiněn v momentální těžší indispozici jednající osoby, je díky ustanovení § 38 odst. 2 obč. zák. zajištěna absolutní neplatnost takového úkonu. Soud uzavřel, že v posuzované věci již odpadly důvody, které původně vedly ke zbavení způsobilosti vyšetřované k právním úkonům. Protože tak je ze skutkových zjištění zřejmé, že výsledky testu proporcionality dopadají na postavení

a jednání vyšetřované v celém komplexu, není nutné její způsobilost nadále omezovat v jiném rozsahu, než je nezbytné k ochraně třetích osob v majetkových věcech s hodnotou nad 5.000,- Kč.

K odvolání vyšetřované Krajský soud v Plzni rozsudkem ze dne 23. května 2012, čj. 18 Co 562/2011-247, rozsudek soudu prvního stupně podle § 219 občanského soudního řádu (dále jen „o.s.ř.“) potvrdil a rozhodl o náhradě nákladů odvolacího řízení. Ztotožnil se se závěrem soudu prvního stupně, že podmínky k úplnému zbavení způsobilosti k právním úkonům u vyšetřované nadále splněny nejsou. Konstatoval, že vzhledem ke zdravotnímu postižení vyšetřované je uvedené omezení ve způsobilosti k právním úkonům namíste i s ohledem na právní jistotu ve specifických vztazích, v nichž by mohlo dojít k ohrožení práv třetích osob, ale i s ohledem na ochranu práv vyšetřované.

Rozsudek odvolacího soudu byl doručen vyšetřované dne 13. července 2012 a právní moci nabyl téhož dne.

Proti rozsudku Krajského soudu v Plzni podala vyšetřovaná dne 2. srpna 2012 prostřednictvím obecné zmocněnkyně včasné dovolání, ke kterému se podáním ze dne 17. srpna 2012 připojil advokát vyšetřované. Vyšetřovaná přípustnost dovolání dovozuje z ustanovení § 237 odst. 1 písm. b) o.s.ř. a podává je z důvodu uvedeného v ustanovení § 241a odst. 2 písm. b) o.s.ř., neboť se domnívá, že rozhodnutí spočívá na nesprávném právním posouzení věci. Konstatovala, „že soud prvního stupně dospěl ve svém prvním rozsudku k závěru, že v řízení nebylo prokázáno ohrožení práv třetích osob a současně tyto objektivní okolnosti spolu se zjištěným subjektivním stupněm postižení prakticky vylučují, aby byl také ohrožen veřejný zájem na ochraně práv samotné vyšetřované“. Uvedla, že ochrana práv a zájmů vyšetřované i třetích osob je zajištěna systémem opatření, kdy základním ochranným opatřením je zajištění podpory a jakákoli restriktivní opatření jsou považována až za krajní řešení. Odkázala v této souvislosti na Úmluvu o právech osob se zdravotním postižením (čl. 12) i do jisté míry na úpravu principu přednosti podpory a přísné subsidiarity omezení svéprávnosti explicitně zakotveném i v novém občanském zákoníku. Dikce § 10 obč. zák. a vžitá praxe je zřejmě založena na tzv. statusovém přístupu. Přitom Ústavní soud v odst. 21 nálezu ze dne 18 srpna 2009, sp. zn. I.ÚS 557/09, uvádí, že „právní norma umožňující omezení základních práv musí být vykládána a aplikována s vědomím významu a širě vztahů, které pokrývají omezovaná základní práva. Tuto právní normu lze aplikovat až po pečlivém zjištění, které musí být vyjádřeno v odůvodnění samotného rozhodnutí, která kolidující základní práva třetích osob, popř. jaké veřejné zájmy jsou v kolizi se základními právy osoby omezované v jejích práva. Ústavní nálezy (odst. 22) poskytuje přímý návod testu proporcionality. Odvolací soud v odůvodnění zrušujícího rozhodnutí sice považuje za nepochybné, že zbavení, resp. omezení způsobilosti je vždy závažným zásahem do osobní integrity omezovaného a že mu jsou známy současné trendy ... a dále konstatuje, že v daném případě je zřejmé, že nebylo prokázáno ohrožení práv třetí osob a také že zjištěné objektivní okolnosti spolu se zjištěným subjektivním stupněm postižení prakticky vylučují, aby byl také ohrožen veřejný zájem na ochraně práv samotné vyšetřované, ale v rozporu s tímto konstatováním následně uvádí svůj závěr: „Odvolací soud se však ztotožňuje se stanoviskem okresního státního zastupitelství, že vzhledem ke zdravotnímu postižení vyšetřované je nadále namíste určité omezení ve způsobilosti k právním úkonům, a to i s ohledem na jakousi právní jistotu ve specifických právních vztazích, v nichž by mohlo dojít k ohrožení práv třetích osob“. Tento závěr je však podle dovolatelky v rozporu s celým skutkovým zjištěním soudu prvního stupně a jeho právní argumentací. Omezení způsobilosti k právním úkonům vyšetřované je tedy výsledkem nesprávného právního posouzení věci odvolacím soudem a proto dovolatelka

navrhuje, aby Nejvyšší soud ČR výrok I. rozhodnutí Krajského soudu v Plzni zrušil, stejně tak jako i rozhodnutí soudu prvního stupně ze dne 9. září 2011.

K dovolání se vyjádřilo Okresní státní zastupitelství v Chebu, přičemž odkázalo na své předchozí vyjádření k odvolání vyšetřované a proto navrhlo dovolání zamítnout.

Nejvyšší soud jako soud dovolací (§ 10a o.s.ř.) přihlédl k čl. II bodu 12. zákona č. 7/2009 Sb., kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony (rozsudek odvolacího soudu byl vyhlášen dne 23. května 2012, takže tento procesní předpis je aplikován ve znění účinném od 1. července 2009). Dovolací soud pak uvážil, že dovolání vyšetřované bylo podáno oprávněnou osobou, řádně zastoupenou advokátem podle ustanovení § 241 odst. 1 o.s.ř., stalo se tak ve lhůtě vymezené ustanovením § 240 odst. 1 o.s.ř., je charakterizováno obsahovými i formálními znaky požadovanými ustanovením § 241a odst. 1 o.s.ř. Je pak přípustné proti výroku ve věci samé podle ustanovení § 237 odst. 1 písm. b) o.s.ř. Dovolací soud poté rozsudek odvolacího soudu přezkoumal v dovoláním napadeném výroku ve věci samé v souladu s ustanovením § 242 odst. 1 až 3 o.s.ř. a dospěl k závěru, že podané dovolání je důvodné.

Z ustanovení § 242 odst. 1 až 3 o.s.ř. vyplývá, že právní úprava institutu dovolání obecně vychází ze zásady vázanosti dovolacího soudu podaným dovoláním. Dovolací soud je přitom vázán nejen rozsahem dovolacího návrhu, ale i uplatněným dovolacím důvodem. Současně, je-li dovolání přípustné, je dovolací soud povinen přihlédnout i k vadám uvedeným v ustanovení § 229 odst. 1, § 229 odst. 2 písm. a) a § 229 odst. 3 o.s.ř., jakož i k jiným vadám řízení, které mohly mít za následek nesprávně rozhodnutí ve věci, a to i tehdy, když nebyly uplatněny v dovolání. Tyto případné vady však z obsahu spisu seznány nebyly.

Uplatněný dovolací důvod podle ustanovení § 241a odst. 2 písm. b) o. s. ř. dopadá na případy, kdy dovoláním napadené rozhodnutí spočívá na nesprávném právním posouzení věci. Jde o omyl soudu při aplikaci práva na zjištěný skutkový stav. O takový případ jde tehdy, pokud soud buď použil jiný právní předpis, než který měl správně použít nebo jestliže sice aplikoval správný právní předpis, avšak nesprávně jej vyložil. Nesprávné právní posouzení věci může být způsobilým dovolacím důvodem jen tehdy, bylo-li rozhodující pro výrok rozhodnutí odvolacího soudu.

Institut zbavení způsobilosti k právním úkonům, případně omezení způsobilosti k právním úkonům není sankcí, nýbrž opatřením sloužícím především ochraně zájmu samotných fyzických osob, které pro svůj duševní stav nejsou schopny činit s dostatečnou vlastní odpovědností právní úkony. Jedná se rovněž o ochranu osob, které s takovými fyzickými osobami vstoupily do právních vztahů. Pokud totiž fyzická osoba, která byla zbavena způsobilosti k právním úkonům podle § 10 odst. 1 obč. zák. nebo osoba, jejíž způsobilost k právním úkonům byla omezena podle § 10 odst. 2 obč. zák. učiní právní úkon, ke kterému je podle rozhodnutí soudu o zbavení nebo omezení způsobilosti k právním úkonům nezpůsobilá, půjde o právní úkon neplatný (absolutně) podle § 38 odst. 1 obč. zák. (srovnej např. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 12. února 2009, sp.zn. 30 Cdo 2542/2008). Omezení nebo zbavení způsobilosti k právním úkonům znamená opatření, které představuje nezbytné omezení, **jež může trvat pouze po nezbytně nutnou dobu, dokud důvody, které k omezení nebo zbavení způsobilosti k právním úkonům vedly, trvají** (srovnej usnesení Nejvyššího soudu ze dne 19. února 2009, sp. zn. 30 Cdo 4582/2008). Je současně nutno připomenout, že Ústavní soud např. mimo jiné ve svém nálezu ze dne 13. prosince 2007, sp. zn. II. ÚS 2630/07, fakticky vyšel z úvah, že je třeba se vyvarovat zásahu do ústavně chráněných práv, konkrétně do způsobilosti mít práva (čl. 5 Listiny základních práv a svobod), kdy je nezbytné vyloučit postup, který by nesl rysy charakterizované formálním,

schématickým pohledem na projednávaný případ, bez snahy o individuální přístup ke každému jednotlivému případu s naprosto nekritickým přejímáním závěrů znaleckých posudků, v nichž jsou mnohdy formulovány odpovědi na dotazy soudů, které překračují meze odborného posouzení a zasahují přímo do rozhodování soudů tím, že dávají přímý návod, jak má soud ve věci rozhodnout. Soudní rozhodnutí pak není rozhodnutím nezávislého soudu, ale soudního znalce.

V této souvislosti považuje Nejvyšší soud za nezbytné poukázat na shodné právní závěry právní doktríny a judikatury (především) Ústavního soudu, od nichž není pochopitelně žádného důvodu se ani v této věci jakkoliv odchylovat. Zejména, že pro posouzení, co je duševní porucha, má zásadní význam odborné lékařské stanovisko reprezentované znaleckým posudkem, a že znalecký posudek je tak jedním ze základních důkazních prostředků v řízení, v němž má být rozhodnuto o způsobilosti člověka činit právní úkony, když je přitom nutno zcela odmítnout tendence, kdy se soud spokojí jen se znaleckým posudkem jako s jediným důkazem a nekriticky převezme jeho závěry, aniž je jinak ověří (k takové praxi se judikatura záporně stavěla i v období totalitního státu; srov. např. R 44/1967 nebo R 3/1979).

Dále, že má být zjištěno, jak se dotyčná osoba skutečně chová, jak se projevuje ve styku s lidmi, jak obstarává svoji domácnost a jak hospodaří se svým majetkem, a že znalci pak mají být při výslechu s výsledky těchto zjištění konfrontováni a vyjádřit se k nim, zatímco soud musí zvážit a rozhodnout, zda je k omezujícímu zásahu do způsobilosti činit právní úkony vůbec důvod (Švestka, J., Spáčil, J., Škárová, M., Hulmák, M. a kol. Občanský zákoník I. § 1 – 459. Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2008, str. 109). Ústavní soud pak ve svém nálezu ze dne 18. srpna 2009, sp. zn. I. ÚS 557/09, učinil z ústavně právního hlediska podrobný instruktivní rozbor institutu zbavení (omezení) způsobilosti k právním úkonům, z něhož lze pro účely této věci vyjmout následující právní argumentaci:

*„Při soudním rozhodování o omezení způsobilosti k právním úkonům bude vždy třeba důsledně dbát toho, aby nebyla omezována ve větším rozsahu, než je nezbytně třeba k ochraně základních práv třetích osob a jiných ústavně chráněných statků, v jejichž prospěch mají být základní práva omezovaného umenšena, přičemž jako krajní mez (k níž ne vždy je ovšem z hlediska principu proporcionality možné dospět) je třeba respektovat mez stanovenou čl. 4 odst. 4 Listiny. Z tohoto pohledu je také ústavně značně problematický institut zbavení způsobilosti k právním úkonům, který je evidentním reliktem starého režimu. [Je jistě vypovídající, že zbavení způsobilosti k právním úkonům, resp. zbavení svéprávnosti, neznají právní řády západních sousedních států Rakouska a Německa, a od 1. 1. 2009 zmizel tento institut i z francouzského code civil, přičemž z pozdějšího data lze usuzovat na to, že jde o důsledek (poněkud zpožděný) francouzské akceptace normativního působení základních práv i na činnost zákonodárce.] Obecné soudy vždy musí zvážit všechny mírnější alternativy [bod 23 písm. c)], kterými by bylo možno ještě dosáhnout sledovaného cíle v podobě ochrany konkrétně označených konkurujících práv či veřejných zájmů vyvoditelných z ústavního pořádku, přičemž omezení způsobilosti k právním úkonům musí být vždy považováno za prostředek nejkrajnější. **Samotná skutečnost, že osoba trpí duševní poruchou totiž ještě není důvodem pro omezení její způsobilosti k právním úkonům**, resp. vyjádřeno jazykem základních práv – k omezení jejích základních práv (práva na právní osobnost a na lidskou důstojnost), **ale musí být vždy konkrétně uvedeno, koho, resp. co ohrožuje plná způsobilost k právním úkonům** (zachování právní osobnosti) osoby omezované, a dále je třeba odůvodnit, proč nelze situaci řešit mírnějšími prostředky. Jinak řečeno – při rozhodování o omezení způsobilosti k právním úkonům (resp. o jeho rozsahu) se musí důsledně uplatňovat subsidiarita tohoto opatření (na tento ústavně normativní princip plynoucí ze samotné podstaty materiálního právního státu – viz body 19, 20, 21 - ostatně reaguje i připravovaná*

nová kodifikace občanského práva)... v případech rozhodování o omezení způsobilosti k právním úkonům soud (je) povinen identifikovat v konkrétním případě se uplatňující konkurující právo či statek nebo zájem chráněný ústavním pořádkem, kvůli nimž má dojít k omezení svrchu označených základních práv osoby, již má být omezena způsobilost k právním úkonům. V souvislosti s tímto požadavkem je soud povinen zajistit úplná a spolehlivá zjištění o osobních poměrech omezovaného, tedy jak se projevuje při sociálním kontaktu se členy občanské společnosti, jak se stará o potřeby své a své rodiny, jak hospodaří s finančními prostředky, jak se případně projevuje na svém pracovišti apod. Znalecký posudek je v takovém řízení sice závažným důkazem, nesmí však být důkazem jediným a nemůže nahrazovat nedostatek skutkových zjištění. Předlistopadové soudnictví mělo za to, že zbavení či omezení způsobilosti k právním úkonům je opatřením, které má chránit a nikoli poškozovat nebo ohrožovat zájmy ve způsobilosti omezovaného občana (blíže viz Ze zprávy o úrovni řízení a rozhodování soudů České socialistické republiky ve věcech způsobilosti k právním úkonům, projednané a schválené občanskoprávním kolegiem Nejvyššího soudu ČSR, Cpj 160/76 ze dne 18. 11. 1977, R 3/79). V současném právním prostředí, utvářeném českým ústavním pořádkem, je třeba tuto ideu (která tehdy vycházela z dosažené totožnosti zájmu jednotlivce, celé společnosti a státu tak, jak tuto zájmovou jednotu presumovala Ústava ČSSR z roku 1960, demonstrující skrze ní dosažení socialismu – k uvedenému problému blíže Wagnerová E.: Základní práva, in Komunistické právo v Československu, Kapitoly z dějin bezpráví, M.Bobek/P.Molek/V.Šimíček (eds.), Masarykova univerzita, 2009, s.330 – 363) modifikovat jednak oddělením zájmů jednotlivce, společnosti a státu (jak je běžné v ústavněprávní teorii demokratických liberálních států), a dále vycházet z myšlenky přednosti zásadně svobodného, autonomního jednotlivce, kterému nesmí být ze strany státu znemožňováno realizovat svou představu o šťastí vnucováním ochrany státu tam, kde si jednotlivec, popř. za pomoci rodiny, dokáže pomoci sám (princip subsidiarity).“

Jak vyplývá z velmi stručného odůvodnění napadeného rozsudku, odvolací soud vyšel ze skutečnosti, že vyšetřovaná trpí duševní chorobou, která není jen přechodná. Dále podal (bez dalšího a konkrétnějšího zhodnocení) snímek způsobu, jakým vyšetřovaná zajišťuje svoje potřeby, a okolností za nichž tak činí. Vlastní rozhodnutí, kterým byl vymezen rozsah omezení způsobilosti k právním úkonům vyšetřované, pak odvolací soud v zásadě odůvodnil již zmíněným konstatováním, že „vzhledem ke zdravotnímu postižení vyšetřované je nadále namístě určité omezení ve způsobilosti k právním úkonům, a to i s ohledem na **jakousi** právní jistotu ve specifický právních vztazích, v nichž by mohlo dojít k ohrožení práv třetích osob, ale i s ohledem na ochranu práv vyšetřované“. Je nepochybné, že takto zdůvodněné rozhodnutí stanovící a vymezující omezení způsobilosti k právním úkonům vyšetřované je třeba hodnotit jako zcela vágní, resp. neexaktní a neodpovídající výše vyloženým zásadám na aplikaci ustanovení § 10 odst. 1 a 2 obč. zák.

Z uvedeného vyplývá, že napadené rozhodnutí proto z hlediska uplatněného dovolacího důvodu není možno považovat za správné. Z uvedeného důvodu Nejvyšší soud České republiky jako soud dovolací (§ 10a o.s.ř.) rozsudek odvolacího soudu s přihlédnutím k ustanovení § 243b odst. 2 a 3 o.s.ř. zrušil. Protože soud prvního stupně byl vázán právním názorem odvolacího soudu, který jeho předchozí rozhodnutí ve věci zrušil, platí důvody zrušení dovolacím soudem též pro jeho rozsudek ze dne 5. září 2012. Proto dovolací soud zrušil i toto rozhodnutí a věc vrátil soudu prvního stupně k dalšímu řízení (§ 243b odst. 3 věta druhá o.s.ř.).

Odvolací soud (soud prvního stupně) je vázán právním názorem dovolacího soudu (§ 243d odst. 1 věta první o. s. ř. ve spojení s § 226 odst. 1 téhož zákona). O náhradě nákladů

řízení včetně nákladů dovolacího řízení soud rozhodne v novém rozhodnutí o věci (§ 243d odst. 1 věta druhá o. s. ř.).

Proti tomuto rozsudku není přípustný opravný prostředek.

V Brně 22. listopadu 2012

JUDr. Pavel P a v l í k, v. r.
předseda senátu

Za správnost vyhotovení: Bc. Ivana Čechovská